



MILAN PRELOG
(1919—1988)

S smrtjo Milana Preloga je zagrebški Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete izgubil eno najpomembnejših osebnosti, katere prispevek je izjemen tako v pogledu znanstvenega dela kot vrhunske pedagogije. Diplomiral je na Filozofski fakulteti v Zagrebu l. 1945 iz študijske smeri Zgodovina umetnosti in kulture s klasično arheologijo. Prav tam je l. 1951 doktoriral in od 1948—1984 predaval v prvi vrsti splošno umetnostno zgodovino srednjega veka. Bil je tudi soustanovitelj, dolgoletni vodja in svetovalec na Oddelku za umetnostno zgodovino Inštituta za zgodovinske znanosti Vseučilišča v Zagrebu vse do svoje smrti. V svojem znanstvenem opusu se je ukvarjal z umetnostjo pozne antike in prehoda v predromaniko, s predromanskim obdobjem, romaniko, gotiko in renesanso, zgodovino urbanizma, z nekaterimi vprašanji teorije umetnosti in vrsto aktualnih problemov ob zaščiti spomenikov.

V tem kratkem spominskem zapisu o pomembnem in dragem kolegu bi v prvi vrsti rad spomnil na njegovo zelo tehtno, a na žalost le fragmentarno natisnjeno doktorsko disertacijo z naslovom *Prispevek k analizi razvoja srednjeveške umetnosti na vzhodni Jadranski obali*. S polnim spoštovanjem do svojega duhovnega učitelja dr. Ljuba Karamana in do njegovega pomembnega dela *Iz zibelke hrvatske preteklosti* (1930), za katero je sodil, da je »prva argumentirana kritična revizija vseh dotodanjih poskusov reševanja problemov v zvezi z razvojem umetnosti v Dalmaciji med VII. in XII. stoletjem, ki je pomenila velik korak naprej«, je Prelog objavil tezo o neposredni specifični kontinuiteti antike skozi to obdobje, ki ga imenuje »pasivno negacijo antike«. Pri tem je poudaril, da se začetki srednjeveške arhitekture kot kvalitetno nove epohe v razvoju arhitekturnega oblikovanja dejansko pojavljajo »šele v času, ko postane ta negacija aktivna, ko se antične koncepcije, ki so ne glede na vse deformacije trajale vse do konca tisočletja, nadomestijo z novimi«. (Milan Prelog, *Med antiko in romaniko*, *Peristil*, I, Zagreb 1954, pp. 5—14.)

V *Enciklopediji Jugoslavije* je Prelog prispeval zelo uspešno sintezo zgodovine hrvatske umetnosti (zv. 4, Zagreb 1960, pp. 88—119), ki še danes, po treh desetletjih kaže svojo nesporno aktualnost v temeljnem uvidu kompleksne problematike.

Tudi njegova knjiga *Poreč — mesto in spomeniki* (Beograd 1957) ostaja vzorna izdelava »portreta« nekega mesta. Pri obravnavi umetnosti 15. stol. ima pomembno mesto Prelogova izčrpna študija o profilu mojstra Bonina iz Milana (*Le opere dalmate di M. Boninus da Milano, Arte lombarda*, 1962), v kateri je objavil vrsto novih pogledov na tega lombardskega poznogotskega kiparja, ki je bil zelo dejaven v Dalmaciji zgodnjega quattrocenta. Izvirne poteze v delu Jurija Dalmatinca pa je prikazal v študijah *Dva nova putta Jurija Dalmatinca in problem renesančne komponente v njegovi kulturi* (*Peristil*, 1961) in *Gotika in renesansa v delu Jurija Dalmatinca* (*Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 3-6, 1979—1982).

Svojo izvirno metodologijo proučevanja razvoja mest na naši obali je sintetiziral v delih *Cres, stavbni razvoj nekega majhnega starega mesta* (*Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti*, 1963), *Dubrovniški statut in izgradnja mesta (1272—1972)* (*Peristil*, 1971—72) ter *Umetniška topografija spomenikov na Hrvatskem* (*Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 9, 1986).

Ker v sintetičnem besedilu nekrologa ne morem analizirati tudi preostalih njegovih del, bi rad spomnil samo še na knjigo zbranih esejev in člankov, ki jo je izdal l. 1973 z naslovom *Prostor-čas* in jo razdelil na Jadranske teme in Urbanistične teme. V knjigi je objavil zgodnejša natisnjena besedila, kot so *Naselja, ki umirajo*, *Dediščina brez dedičev*, *Urbanistične dileme in druga*. V vseh je prikazal sintezo svojih pogledov, posebej o vprašanih prostorskega planiranja na obali in urbanizma, ki mu je bil ves čas posebno blizu.

Posebno poglavje o delu Milana Preloga bi moralo nositi naslov *Professor-pedagog*. Prav v tem okviru, skozi živo besedo in stik s študenti, je Prelog uresničil enega izmed bistvenih aspektov svojega življenjskega delovanja. Najbrž je prav s svojimi zmeraj aktualnimi predavanji Prelog dosegel tisto, kar je največ mogoče: vrste generacij umetnostnih zgodovinarjev so ga upoštevale kot svojega učitelja, s čimer je v teku nekaj desetletij zapustil nedvomno neizbrisno in globoko sled.

Kruno Prijatelj

